

En ny idéburen sektor? Varför vill vi ha den och hur kan den förändra den svenska välfärdsstaten?

Johan Vamstad

Johan Vamstad, docent i statsvetenskap, Centrum för civilsamhällesforskning,
Marie Cederschiöld högskola, Stockholm. E-post: johan.vamstad@mchs.se

Det verkar finnas brett politiskt stöd för tanken att Sverige borde ha fler och mer idéburna välfärdstjänster. Denna artikel undersöker vad Sverige har att vinna på en större andel idéburen välfärd och vilka förutsättningar den idéburna sektorn har att förändra den svenska välfärdsstaten. Dessa frågor besvaras med två forskningsöversikter, en om idéburen välfärd i stort och en annan om kooperativ välfärd. Resultaten visar att den idéburna sektorn har möjlighet att förbättra vård och omsorgstjänster, men bara i sådan utsträckning som de tillåts utveckla en särart som skiljer dem från offentliga och vinstdrivande utförare. Vidare visar resultaten att det nu finns möjlighet till formering av en ny idéburen sektor som kan förändra den svenska välfärdsstaten, men för att den ska bli verklighet behövs politisk vilja både från stat och civilsamhälle.

There seems to be broad political support for the idea that Sweden should have more of nonprofit welfare services. This article investigates what the Sweden stand to gain by a larger share of nonprofit welfare, and what the potential is for the nonprofit sector to reform the Swedish welfare state. These issues are addressed by two literature reviews, one about nonprofit welfare services in general and a second about cooperative welfare services. The results show that the nonprofit sector has potential to improve welfare services, but only to the extent that they are allowed to develop their special character. Furthermore, the results show that there are now a chance to create a new nonprofit sector that could change the welfare state, provided there is political will on the part of both government and civil society.

Inledning

Idéburen välfärd är både något mycket gammalt och ett relativt nytt fenomen i Sverige. Kyrkliga välfärdsinstitutioner har funnits sedan medeltiden och många av de tjänster och insatser som utgör dagens välfärdsstat har sina rötter i filantropiska initiativ från 1800 och tidigt 1900-tal. Samtidigt är begreppet idéburen organisation bara ungefär 25 år gammalt i Sverige. Vad som ska omfattas av begreppen idéburen välfärd och idéburen organisation har därför varit föremål för diskussion. En vanlig invändning mot själva ordet ”idéburen” har varit att alla organisationer, offentliga eller privata, rimligtvis bärs upp av någon sorts idé. Vad är det då som särskiljer de idéburna organisationerna från andra? Det nya register över idéburna organisationer som inrättades av Sveriges Riksdag 2022 kan möjligtvis bringa klarhet i just denna fråga. Det är ett frivilligt register som administreras av Kammarkollegiet och som ett av sina syften har just att särskilja idéburna organisationer från offentliga myndigheter och vinstdrivande företag¹. Motivet till detta är att synliggöra den idéburna sektorn men också att ge möjlighet till en positiv särbehandling av idéburna organisationer vid offentliga upphandlingar och upprättande av offentligt finansierade valfrihetssystem.

Utan att gå in närmare på de kriterier som registret ställer på idéburna organisationer, går det ändå att konstatera att alla organisationer i det brokiga svenska civilsamhället inte kommer att kvalificera sig som idéburna (Prop. 2021/22:135). Registret särskiljer därmed även vissa delar av civilsamhället från andra delar, och om det blir framgångsrikt så kan de registrerade organisationerna komma att formera en distinkt egen sektor som eventuellt kommer att likna nonprofitsektorer i länder med mer omfattande idéburen välfärd. Inrättandet av ett frivilligt register är i ett avseende en ganska blygsam insats för att stärka den idéburna välfärden i Sverige. Om registret verkligen kommer att användas i stor skala för att vägleda utförandet av offentligt finansierad välfärd så har det dock potential att omforma hela det svenska civilsamhället.

Potentialen i registret ligger i möjligheten att prioritera idéburna organisationer framför andra aktörer i offentlig upphandling och upprättande av valfrihetssystem i offentligt finansierad välfärd. Denna möjlighet, om den används, skiljer det nya registret från tidigare politiska initiativ för att stärka den idéburna välfärden. Den stora Överenskommelsen mellan regeringen och den idéburna sektorn från 2008 innebar ingen sådan möjlighet och inte heller introduktionen av Idéburet offentligt partnerskap (IOP) stärkte organisationernas förmåga att konkurrera om offentliga kontrakt. Även om både borgerliga och socialdemo-

1. Tyvärr använder Kammarkollegiet den mycket olyckliga formuleringen ”offentliga myndigheter och privata aktörer”. Naturligtvis är även en idéburen organisation en privat aktör. Rimligtvis menar de med privat aktör ett vinstdrivande företag.

kratiska regeringar i olika sammanhang lyft fram värdet av mer idéburen välfärd så har den politiska välviljan inte lett till några reella konkurrensfördelar för idéburna organisationer, åtminstone inte förrän nu. Anledningen till detta är att det har ansetts att svensk, och eventuellt europeisk, konkurrenslagstiftning sätter stopp för sådana fördelar. Försök har ändå gjorts tidigare, redan i början av 1980-talet, och igen på mitten av 1990-talet, utreddes konkurrensfördelar för kooperativa företag, och 2007 föreslog en offentlig utredning fördelar för ideella organisationer. Alla dessa försök avfärdades med hänvisning till konkurrenslagstiftning (Stenman, 1996; SOU 2007:37).

Det är för tidigt att avgöra om det nya registret blir mer framgångsrikt än dessa tidigare försök, eller om det ens blir en mer långsiktig satsning. Denna artikel ska istället försöka svara på vad det innebär om dess ambition att stärka idéburen välfärd uppnås. Vad vinner svensk välfärd på att en större andel av den utförs av idéburna organisationer? Vilka förutsättningar har den idéburna sektorn att förändra den svenska välfärdsstaten? Detta är frågor som aktualiseras av det nya registret och som undersöks i denna artikel. Besvarandet av frågorna sker utifrån resultat från två nyligen genomförda forskningsöversikter, en om idéburen välfärd i stort och en mer specifik studie om kooperativ välfärd i Sverige.

Bakgrund

De politiska ambitionerna för en större andel idéburen välfärd i den svenska välfärdsstaten har en ganska lång historia. De var närvarande i formgivningen av den ”valfrihetsrevolution” som den borgerliga regeringen 1991-1994 avsåg att genomföra. Ökad valfrihet i den offentligt finansierade välfärden och fler idéburna aktörer var två mål för det reformarbete som inleddes samtidigt som den svenska välfärdsstaten gick in i en kris kring 1990 (Vamstad, 2015). Särskilt inflytelserikt i detta arbete var det idéprogram som Hans L. Zetterberg genomförde åt Moderaterna 1990, ”Idéer för vår framtid” (Zetterberg, 1990). Enligt Zetterberg var det grundläggande problemet för den krisande svenska välfärdsstaten att folk i Sverige i allt för stor utsträckning kommit att likställa samhället med staten. Den statliga organisationen ansågs inte längre kunna växa mer och i dess ställe behövdes en bredare bas för det svenska välfärdssamhället. Denna bredare bas kom Zetterberg att kalla det civila samhället (Zetterberg, 1990). Med det civila samhället, eller civilsamhället, avsåg Zetterberg ”allt som inte styrs av politiker”, vilket inkluderade ”den lilla världen” i form av familj, nätverk och föreningar, och ”den stora världen” i form av kyrkor, universitet, kulturinstitutioner och, inte minst viktigt, företag (Zetterberg, 1990). Det fanns till grund för den borgerliga valfrihetspolitiken en genuin vision för mångfald i Sveriges framtida välfärd, som inkluderade idéburna aktörer och andra civilsamhällesorganisationer.

Problemet för Sveriges idéburna organisationer med social inriktning var att Zetterbergs definition av det civila samhället också inkluderade vinstdrivande företag. Detta ställningstagande reflekterades i de borgerliga valfrihetsreformerna, som lades till grund för uppfattningen att offentligt finansierad välfärd inte kan ge olika förutsättningar för olika privata utförare av välfärdstjänster. Denna grundsyn påverkade inte bara nya valfrihetssystem som skolpengen och friskolesystemet utan också områden där idéburna aktörer faktist redan hade en privilegierad ställning. Inom barnomsorgsområdet hade föräldrakooperativa förskolor fått verka med kommunal finansiering sedan 1985, en tid då vinstdrivande förskolor ansågs otänkbara av de regerande socialdemokraterna (Vamstad, 2007). Möjligheten till offentlig finansiering, i kombination med en stor brist på förskoleplatser, gjorde att den kooperativa andelen av den svensk barnomsorg kunde växa till kring 10 procent på bara 6-7 år (Vamstad, 2015).

Föräldrakooperativen lyftes också upp av borgerliga politiker som ett positivt exempel på småskalig, idéburen välfärd, inte minst som förebild för skolområdet (Henreksson & Andersson, 2023). Den borgerliga regeringen ändrade 1991 lagen så att även vinstdrivande förskolor kunde få offentlig finansiering på samma sätt som kooperativen. Detta ledde till en kraftig ökad andel vinstdrivande förskolor men också till en kraftigt minskad andel kooperativa förskolor i svensk barnomsorg (Skolverket, 2021). Om man likt Zetterberg anser att de vinstdrivande förskolorna tillhör civilsamhället så var reformen en framgång, den totala andelen förskolor som ”inte styrs av politiker” växte. Om man tillskriver idéburna aktörer ett särskilt värde så var dock reformen en katastrof. De politiker som höll fram föräldrakooperativ som ett positivt exempel underskattade uppenbarligen i vilken utsträckning som kooperativens framgång berodde på deras gynnade ställning i lagstiftningen 1985-1991.

Det finns förstås idéburna organisationer i Sverige som har varit framgångsrika i att konkurrera på lika villkor som vinstdrivande aktörer. Dessa är professionella vård och omsorgsutförare som ofta har en lång historia, aktörer vars rötter går tillbaka till tiden före den moderna välfärdsstaten. Sådana idéburna organisationer utgör dock endast en mycket liten del av det svenska civilsamhället och de utför bara en mycket liten del av den offentligt finansierade välfärden i Sverige idag. Ungefär tre procent av välfärdsinsatserna utförs av sådana idéburna organisationer, en siffra som har varit i princip konstant i minst 25 år (Sivesind, 2017; SKR, 2020) Merparten av det svenska civilsamhället är av annan karaktär, vilket är en förklaring till varför 1990-talets valfrihetsrevolution inte ledde till någon betydande tillväxt bland de idéburna vård och omsorgsutförarna.

Grundprincipen i Sverige var under större delen av 1900-talet att den offentliga sektorn tillgodosåg medborgares grundläggande behov av utbildning, vård och omsorg, vilket gjorde att ett civilsamhälle istället formade organisationer

för deras med expressiva behov inom områden som idrott, fritid, intresse och livsstilsfrågor (Selle et al., 2019). Det var kanske inte överraskande att sådana organisationer inte tog sig an rollen som vård och omsorgsutförare när möjligheten gavs i och med valfrihetsreformerna i början av 1990-talet. De stora folkrörelseorganisationerna hade inte redskapen för att ta sig an en sådan roll men framför allt hade de inget intresse av det. Exempelvis de stora patientorganisationerna såg sig som representanter för sina medlemmar gentemot den offentliga vården, att själva börja bedriva vård och omsorg skulle innebära en allvarlig rollkonflikt (Mankell, 2021). Merparten av de etablerade civilsamhällesorganisationerna var alltså inte alls aktuella som idéburna vård och omsorgsgivare och det var också en stor utmaning att etablera nya idéburna aktörer givet hur resurskrävande professionell vård och omsorg är.

De svenska civilsamhällesorganisationerna var alltså i stort inte redo att ta sig an rollen som idéburna välfärdsproducenter i början av 1990-talet. Lika viktigt för den följande utvecklingen var dock att det svenska näringslivet faktiskt var det. Under hela 1980-talet planerade och verkade det organiserade näringslivet för en introduktion av vinstdrivande aktörer på framför allt skolområdet men även andra välfärdsområden (Sjövall-Svanborg, 2011). När möjligheten gavs att konkurrera om offentliga kontrakt var de vinstdrivande aktörerna redo med den kunskap, organisation och andra resurser som krävdes för en snabb expansion (Vamstad, 2015).

Vad vi vet om idéburen välfärd – två forskningsöversikter

Idéburen välfärd i Sverige etablerades som ett forskningsområde under 1990-talet, även om själva begreppet inte kom i bruk förrän under 00-talet. Om man lägger ihop den forskning som har gjorts om idéburen välfärd, frivilligt socialt arbete och välfärd i ideell sektor och civilsamhället i Sverige, så finns det idag en förhållandevis god kunskapsbas. Jag har nyligen haft tillfälle ta del av stora delar av denna genom arbetet med två olika forskningsöversikter.

Den första av dessa var en systematisk genomgång av samtliga nummer av Kooperativ årsbok från 1981 till 2004. Kooperativ årsbok gavs ut av Föreningen kooperativa studier och de årliga publikationerna bestod av en samling artiklar om svensk och nordisk Kooperation, mestadels skrivna av akademiska forskare men också av en rad personer verksamma med forskning och utveckling inom den kooperativa rörelsen. Sammanlagt 243 artiklar publicerades i kooperativ årsbok, varav 55 hade direkt relevans för idéburen välfärd. Denna forskningsöversikt inriktades särskilt på användandet av medskapande, eller co-production, i svensk välfärd men den gav också en rik historik av idéburen välfärd i kooperativ regi i Sverige.

Den andra forskningsöversikten var en riktad sammanställning av jämfö-

rande studier av idéburna, vinstdrivande och offentliga välfärdstjänster. Syftet med denna forskningsöversikt var att studera eventuella mervärden med idéburna välfärd i jämförelse med andra utförandeformer, och den genomfördes mot bakgrund av införandet av det idéburna registret och den reformens antagande att det finns sådana mervärden. Översikten använde sig av ett snävt urval i vilket endast direkta jämförelser mellan utfallet i olika former av välfärdstjänster gjordes. Efter en selektionsprocess återstod endast 15 publikationer i denna kategori. Resultaten från de två forskningsöversikterna kommer här att sammanfattas var för sig.

Välfärdskooperativ – den bortglömda idéburna välfärden?

I början av 1980-talet framstod kooperativt organiserade välfärdstjänster som det mest lovande idéburna alternativet till offentlig välfärd. Kooperativ barnomsorg, äldreomsorg och hälso och sjukvård ansågs ha många positiva egenskaper som tilltalade både den politiska vänstern och högern. Amnå (1981) beskriver kooperativ välfärd som ett viktigt alternativ till den tilltagande storskaligheten i den offentliga sektorn, särskilt med hänsyn till kommunsammanslagningar och urholkandet av välfärdsstatens demokratiska mandat. Kooperativ välfärd ansågs även av många socialdemokrater som ett ”säkert” alternativ som kunde bidra till att vidareutveckla den svenska välfärdsmodellen, snarare än ersätta den med en annan modell (Pettersson, 1995; Qvarsell, 1995). En möjlig anledning till den ideologiska öppenheten till kooperativen var också att de var mer värdeneutrala, eller mindre idéburna, än andra privata aktörer. De framstod alltså inte bara som säkrare än vinstdrivande aktörer utan även säkrare än exempelvis religiösa och kyrkobaserade välfärdsinstitutioner.

Kooperativen hade en god ideologisk grogrund och med föräldrakooperativens framgång på 1980-90-talen fick de också en positiv förebild. När den ekonomiska krisen utmanade den svenska välfärdsmodellen i början på 1990-talet så beskrevs kooperativen som det idéburna alternativet mellan stat och marknad (Hammarström, 1992). Stryjan (1992; 1994) beskrev hur den kooperativa barnomsorgen banat väg för en ”kooperativ våg” som skulle styra en grundläggande omstrukturering av den svenska välfärdsstaten i kooperativ riktning. Det fanns även en förhoppning, baserad på ett antal pilotprojekt, om att även storskaliga kooperativa aktörer som HSB, Riksbyggen, Folksam och andra skulle ta en mer aktiv roll i olika välfärdssektorer (Pestoff, 1991; Svensson, 1991; Blideman, 1992). Vissa, som Pestoff (1988) och Svensson (1991), varnade dock tidigt att det organiserade näringslivet genom sina resurser hade en ointaglig konkurrensfördel gentemot kooperativen, vid en marknadsisering av välfärdsstaten.

Forskningsöversikten visar att dessa farhågor var berättigade, det blev ingen kooperativ omstrukturering av välfärdsstaten, istället expanderade den vinstdri-

vande välfärdssektorn kraftigt (Sivesind, 2017). Två huvudsakliga förklaringar till detta framkom av forskningsöversikten. Den *första* var den redan konstaterade bristen på kapital för idéburna aktörer, särskilt vid etablering av ny verksamhet. Den *andra* var att många av Kooperationens fördelar, eller dess mervärde, var saker som demokrati, socialt kapital och andra kvaliteter som inte ger konkurrensfördelar. Den kooperativa formen har en särart som producerar externa mervärden som är eftertraktade av politiken, men inte av marknaden. Det framgår alltså av denna forskningsöversikt att det kan finnas ett politiskt intresse av att ändra förutsättningarna på välfärdsmarkanden, som det idéburna registret har avsikt att göra. Den andra forskningsöversikten gick djupare in på frågan om särart och mervärde.

Särart och mervärde i idéburen välfärd

Det finns i propositionen som gav upphov till det idéburna registret en grundläggande uppfattning om att den svenska välfärdsstaten skulle tjäna på mer idéburen välfärd. I debatten om ”vinster i välfärden” förekommer ofta uppfattningen att vinstdrivande välfärdsaktörer är på olika sätt sämre än idéburna och offentliga (t. ex. SOU 2016:78). Trots sådana bestämda uppfattningar om skillnader mellan olika utförandeformer så finns det förvånadsvärt lite forskning om dem. Visserligen finns det gott om utvärderingar och enkla kvalitetsmått, men forskning som jämför resultat från olika sorters utförare av samma tjänst, sida vid sida, är ovanlig. Den andra forskningsöversikten i denna artikel samlade resultaten från 15 sådana, ovanliga, studier.

Resultaten från studierna i översikten var till stor del uppmuntrande för de som förespråkar mer idéburen välfärd i Sverige, även om bilden är långt ifrån entydig. Inga studier tydde på sämre utfall från de idéburna organisationerna, men endast vissa tydde på bättre resultat för dem medan andra inte kunde hitta några skillnader alls. Vad som bedöms som bättre och sämre i utfallen varierar mellan studier, men det handlar både om kvalitet på tjänsten i sig och positiva effekter på det omgivande samhället.

De idéburna välfärdsaktörer som gav ett mervärde i jämförelse med de vinstdrivande och offentliga var organisationer som stärkte brukarna av tjänsterna genom inflytande, deltagande och inte minst tvåvägskommunikation med personal och ledning (Vamstad, 2007; Sivesind et al. 2022). Det är organisationer som praktiserar medskapande (co-production) och på det sättet drar nytta av den kompetens, erfarenhet och andra resurser som brukarna besitter. Idéburna organisationer verkar generellt sett vara lite bättre på medskapande men framför allt är det något som kännetecknar de kooperativt drivna, idéburna aktörerna (Segnestam Larsson et al. 2022; Solbu Traetteberg & Fladmoe, 2020). Dessa har i sin kooperativa struktur en distinkt särart som bidrar till detta mervärde.

Idéburna aktörer inom kraftigt formaliserade, reglerade och professionaliserade tjänsteområden, som sjukvård, är sällan kooperativa och de har naturligen mindre inslag av särart. Det är studier av precis sådana områden och aktörer som inte kan uppvisa någon skillnad mellan de idéburna och de vinstdrivande och offentliga. Forskningsöversikten bekräftar alltså något som exempelvis Hultén & Wijkström (2006) föreslagit långt tidigare; att utan särart blir det inget mervärde.

En del studier i forskningsöversikten visar att idéburna organisationerna har resultat som inte går att skilja från dem i offentliga organisationer, medan de vinstdrivande aktörerna är regelmässigt sämre (t. ex. Barron & West, 2017). Det skulle alltså betyda att det kanske inte är något kvalitativt bättre i det idéburna men något kvalitativt sämre i välfärdsutförare som genererar vinst. Detta skulle alltså bekräfta de ofta återkommande misstankarna mot vinstintressen i den svenska välfärdsdebatten och det skulle ge de idéburna rollen av ”säkert” privat alternativ eller komplement till den offentliga sektorn. Att de idéburna organisationerna inte fördelar vinst till sina ägare räcker dock inte som mervärde för att motivera en gynnad särställning. Enbart avsaknaden av vinstintresse ger ingen särart gentemot den offentliga sektorn. Dessutom har inte minst amerikansk forskning visat att värdeöverföring till ägare, ledning och personal i idéburen verksamhet kan göras på många olika sätt utöver att bara dela ut vinsten (Pestoff, 2009). Många stora välfärdsinstitutioner i USA är ”nonprofit” endast till namnet då de kan ge överskott till ägare, ledning och styrelse i form av exempelvis höga löner och förmåner. (Weisbrod, 2000). Alltså måste den idéburna sektorns mervärde grundas i en mer distinkt särart än organisationsformen i sig.

Slutsatser

Denna artikel har försökt ge svar på frågan om vad det är för mervärde som kan berättiga att ge idéburna organisationer särskilda fördelar vid offentliga upphandlingar och upprättande av offentligt finansierade valfrihetssystem. Det korta svaret är att mervärdet ligger i särarten, de idéburna gör saker bättre bara i sådan utsträckning de gör det på ett annorlunda sätt. Detta verkar uppenbart även utan att gå in på frågan om innovation utifrån särart i den idéburna sektorn (se Lindberg i detta nummer). Vilka förutsättningar har då de idéburna aktörerna, utifrån denna vetenskap, att förändra den svenska välfärdsstaten? Om mervärdet är särarten så beror så klart betydelsen av en ökad andel idéburen välfärd på i vilken utsträckning de idéburna aktörerna faktiskt bedriver sin verksamhet på annat vis än offentliga och vinstdrivande aktörer. Det finns i både upphandlingar och valfrihetssystem ett moment av standardisering, beställarna beskriver vad de vill ha och utförare konkurrerar om att leverera det (Segnestam Larsson, 2019). För att mervärdet i idéburen välfärd ska realiseras krävs alltså att offentliga upphandlare ser värdet i särarten. Detta är särskilt

svårt inom områden som hälso och sjukvård, där formella och specifika krav är en förutsättning för trygg vård och omsorg. Idéburna sjukhus och vårdcentraler har alltså en utmaning i att utveckla och förmedla sin särart i relation till vinstdrivande och offentliga konkurrenter.

Även betydelsen av det idéburna registret är förstås beroende på möjligheten att skapa mervärde genom särart. De båda forskningsöverikterna har dock visat att det går att motivera en positiv särbehandling av idéburna aktörer. De kooperativa förskolorna blev genom särbehandling i offentlig finansiering en betydande framgång och en inspiration för hela den idéburna sektorn, under det fåtal år som särbehandlingen varade. De jämförande studierna av olika sorters välfärdsutförare visade att mycket av mervärdet från de idéburna organisationerna inte leder till konkurrensfördelar på en marknad som endast utgår från monetära värden. Politiska initiativ som identifierar och stärker detta mervärde, även på bekostnad av den fria konkurrensen, kan alltså vara precis vad som krävs. För att det idéburna registret och liknande reformer ska få verkligt genomslag i termer av mervärde krävs dock att de idéburna organisationerna själva förstår, utvecklar och förmedlar sin särart.

Referenser

- Amná, E. (1981). Utbildning i kooperativ. I: *Kooperativ årsbok 1981*. Föreningen kooperativa studier.
- Barron, D.N. & West, E. (2017). The quasi-market for adult residential care in the UK: Do for-profit, not-for-profit or public sector residential care and nursing homes provide better quality care? *Social Science & Medicine*, 179, 137-146. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2017.02.037>
- Blideman, B. (1992). Makt och möjligheter – om personalkooperativ utveckling. I: *Kooperationens gränser – kooperativ årsbok 1992*. Föreningen kooperativa studier.
- Blomqvist, P. & Winblad, U. (2019). Why no nonprofits? State, market and the strive for universalism in Swedish elder care. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 48(3), 513-531. <https://doi.org/10.1177/0899764018819870>
- Hammarström, R. (1992). Kooperativ identitet i etablerade och nya former. I: *Kooperationens gränser – kooperativ årsbok 1992*. Föreningen kooperativa studier
- Henreksson, E. & Andersson, F. O. (2023). Facing Newness and Smallness: A Multiple Case Study of Nonprofits Creating Schools. *Journal of Public and Nonprofit Affairs*, 9(2), 1-17. <https://doi.org/10.20899/jpna.9.2.1-17>
- Hultén, P. & Wijkström, F. (2006). *Särart och mervärde i den ideella sektorn. En studie av ledares syn på de idéburna organisationernas betydelse*. Socialstyrelsen.
- Mankell, A. (2021). *Collective Patient Participation: Patient Voice and Civil Society Organizations in Healthcare*. Ersta Sköndal Bräcke högskola
- Pestoff, V. (1988). Näringslivets strategiska marknadsföring av värderingar. I: *Kooperativ årsbok 1988*. Föreningen kooperativa studier
- Pestoff, V. (1991). Social service i kooperativ regi. I: *Kooperativ årsbok 1991*. Föreningen kooperativa studier
- Pestoff, V. (2009). *A Democratic Architecture for the Welfare State*. Routledge

tema

- Pettersson, J.E. (1991) Nykooperationens skäl och själ. I: *Kooperativ årsbok 1991*. Föreningen kooperativa studier
- Qvarsell, R. (1995). Det sociala arbetets historia. I: *Kooperation & välfärd – kooperativ årsbok 1995*. Föreningen kooperativa studier
- Regeringens proposition 2021/22:135. *Idéburen välfärd*. Riksdagen.
- Segnestam Larsson, O. (Red.) (2019). *Upphandlad - forskarperspektiv på offentlig upphandling inom vård och omsorg*. Idealistas.
- Segnestam Larsson, O., Forsberg, C. & Schneider, T. (2022). Comparing co-production in public, for-profit, and nonprofit organizations: A survey of homes for the elderly in Sweden. *Nordic Journal of Wellbeing and Sustainable Welfare Development*, 1(1), 51-66.
- Selle, P., Strømsnes, K., Svedberg, L., Ibsen, B. & Skov Henriksen, L. (2019). The Scandinavian Organizational Landscape: Extensive and different. In L. Skov Henriksen, K. Strømsnes & L. Svedberg, Lars (Eds.), *Civic Engagement in Scandinavia: Volunteering, informal help and giving in Denmark, Norway and Sweden* (pp. 33-66). Springer.
- Sivesind, K.H., Solbu Traetteberg, H. & Fladmoe, A. (2022). Active citizenship in public and nonprofit schools – the case of Norway. *Journal of Educational Administration and History*, published online 2022-06-02. <https://doi.org/10.1080/00220620.2022.2081135>.
- Sivesind, K. H., (2017). The Changing Roles of For-Profit and Nonprofit Welfare Provision in Norway, Sweden, and Denmark. In K.H. Sivesind and J. Saglie (Eds.), *Promoting Active Citizenship: Markets and Choice in Scandinavian Welfare* (p. 33-74). Springer
- Skolverket (2021). *Barn och personal i förskola 2020*. Skolverket
- Solbu Traetteberg, H. & Fladmoe, A. (2020). Quality Differences of Public, For-Profit and Nonprofit Providers in Scandinavian Welfare? User Satisfaction in Kindergartens. *Voluntas*, 31(1), 153-167. <https://doi.org/10.1007/s11266-019-00169-6>
- SOU 2016:78. *Ordning och reda i välfärden*. Wolters Kluwer
- Stenman, O. (1996). Missgynnas den kooperativa företagsformen? In: *Världen & omvärlden – kooperativ årsbok 1996* (p. 198-209). Föreningen kooperativa studier
- Stryjan, Y. (1992). Personalkooperativ eller brukarkooperativ – ett framtida vägska. I: *Kooperationens gränser – kooperativ årsbok 1992*. Föreningen kooperativa studier
- Stryjan, Y. (1994). Personalkooperativ på välfärdsmarknaden – personalansvar, arbetsorganisation och värdkvalité. I: *Kooperativa vägnal – kooperativ årsbok 1994*. Föreningen kooperativa studier
- Svanborg-Sjövall, K. (2011). *Kentucky fried children: Om den svenska valfrihetens rötter – och dess fiender*. Timbro
- Svensson, S. (1991). Kooperativ utveckling i boendet”. I: *Kooperativ årsbok 1991*. Föreningen kooperativa studier
- Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) (2020). *Köp av verksamhet 2019: Kommuner och Regioner 2006-2018*. Sveriges Kommuner och Regioner
- Vamstad, J. (2007). *Governing Welfare: The Third Sector and the Challenges to the Swedish Welfare State*. Mittuniversitetet
- Vamstad, J. (2015). *Valfri välfärd – ett medborgarperspektiv på den svenska välfärdsstaten*. Lund: Arkiv förlag
- Weisbrod, B. (Ed.) (2000). *To Profit or Not to Profit: The Commercial Transformation of the Nonprofit Sector*. Cambridge University Press.
- Zetterberg, H. L. (1990). *Idéer för vår framtid - grundtankar i en moderat rapport*. Moderata samlingspartiet.